

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för ekonomi

Förväntningar på enskilda skogsägare – beträffande ekonomiskt, socialt och miljömässigt ansvarstagande

Expectations on small scale private forest owners - Regarding economic,
social and environmental responsibilities

Cecilia Dickson
Hanna Österberg

Förväntningar på enskilda skogsägare - Beträffande ekonomiskt, socialt och miljömässigt ansvarstagande

Expectations on small scale private forest owners- Regarding economic, social and environmental responsibilities

*Cecilia Dickson
Hanna Österberg*

Handledare: Lars Lönnstedt, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för skogens produkter

Btr handledare: Cecilia Mark-Herbert, Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för ekonomi

Examinator: Karin Hakelius, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för ekonomi

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grund C

Kurstitel: Självständigt arbete i företagsekonomi C

Kurskod: EX0538

Program/utbildning: Agronomprogrammet - ekonomi.

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2011

Serienamn: Examensarbete

Nr: 674

ISSN 1401-4084

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: (enskilda skogsägare, intressenter, CR, förväntningar, ansvarstagande, hållbarhet)

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för ekonomi

Förord

Vi vill tacka alla inblandade personer som bidragit med uppmuntran, tips och råd under studiens genomförande.

Stort tack till samtliga företagsrepresentanter som tagit sig tid att delta i studien: Fredrik Gustavsson (*Uppsala Kommun*), Hans Nilsagard, Karin Tormalm (*Landsbygdsdepartementet*), Johanna From (*Skogsstyrelsen*), Per Zakariasson (*Jägareförbundet*), Thomas Bouvin (*Holmen Skog*) och Jonas Rudberg (*Naturskyddsföreningen*), vars åsikter varit viktiga för studien.

Vi vill också tacka Cecilia Mark-Herbert på institutionen för ekonomi för all hjälp med lämplig litteratur till studien.

Ett stort tack vill vi rikta till vår handledare Lars Lönnstedt på institutionen för skogens produkter, som från vår första kontakt visat stort intresse och engagemang. Lars har bidragit med mycket kunskap, kontakter och framförallt varit ett stort stöd för oss under arbetets gång, tack Lars!

Slutligen vill vi rikta ett tack till varandra för ett gott samarbete och en väl genomförd studie.

Uppsala, Maj 2011

Cecilia Dickson & Hanna Österberg

Abstract

The Swedish forest has during decades been and still is an important resource for private forest owners and forest industry. The forest has also been very important for the society, ecosystem, and landscape (www,Skogstyrelsen, 2009). The Swedish forest industry contribute with 3% of Sweden's total GDP and is a world leading exporter of forest products with an export value of 128 billion SEK (www,Skogsbarometern, 2010).

About half of Sweden's total forest area is today owned by private owners (LRF Konsult Skogsbyrå, 2010). Current trends show that the interest in owning forest is increasing among private people. Individuals regard the forest as a viable and economic long-term and secure investment. Year 1994 a new Swedish forest policy was introduced that gave a higher degree of freedom to the forest owners and decreased regulatory oversight. This resulted in a freer sense of responsibility for private forest owners. A policy "*Freedom with responsibility*" was introduced and has ever since characterized the Swedish forest policy. Attitudes and values in the society demand that big forest product companies take corporate responsibility, which tends to affect the whole value chain of the forest sector.

Swedish forestry is characterized by increasing requirements for environmental concerns by the society and the government. Statistics shows that 37 % of the Swedish felling does not live up to the environmental requirements (Esping, 2011). A study made by the Swedish board of forestry shows that private forest owners' responsibility for the environment has increasingly deteriorated which is a growing problem for the perception of the forest sector by the public.

The aim of this study is to identify economic, social and environmental responsibilities expectations on small scale private forest owners. This was performed by identifying, analyze and discuss how the private forest owners can meet the expectations of the society. The study is exploratory with the purpose to collect and gather information about relatively unknown area. The study has been performed through interviews with relevant stakeholders to identify their expectations.

Result of the study shows that expectations are the same regardless of the stakeholder group and the responsibility relies on the small scale private forest owners own forces and production targets. The result demonstrates the importance of an effective collaboration between all stakeholders in the forestry sector, where each area of responsibilities within the CR are taken into account.

Sammanfattning

Skogsbruket i Sverige har under århundraden varit en viktig framgångsfaktor för enskilda skogsägare, samhälle och skogsindustri. Skogen är en viktig del av det svenska kulturlandskapet med stor betydelse för friluftsliv och ekosystemtjänster (www,Skogstyrelsen. 2009). Sveriges skogsindustri står för 3 % av bruttonationalprodukten (BNP) och Sverige är en världsledande exportör av skogsprodukter, med ett exportvärde av 128 miljarder SEK (www,Skogsbarometern, 2010).

Idag ägs cirka 50 % av Sveriges totala skogsareal av enskilda skogsägare (LRF Konsult Skogsbyrå, 2010). Intresset för att äga skog har ökat, då privatpersoner ser skog som en lönsam och ekonomiskt långsiktig investering. År 1994 infördes en ny skogspolitik i Sverige som innebar ett friare ansvarstagande för enskilda skogsägare. Genom lagar och förordningar, infördes en skogspolitik med *"frihet under ansvar"*.

Det svenska skogsbruket präglas av allt större krav gällande miljöhänsyn. Statistik från skogstyrelsen visar att 37 % av de svenska avverkningarna inte tar hänsyn till önskade miljövärden (Esping, 2011). Skogstyrelsens årliga uppföljning av kvalitet på miljöhänsyn, en såkallade polytaxinventering, visar att miljöhänsynen bland enskilda skogsägare blivit allt sämre, vilket är ett växande problem för skogsindustrin och dess värdekedja.

Syftet med denna studie är att identifiera de förväntningar som olika intressenter har på enskilda skogsägare beträffande ekonomiskt, socialt och miljömässigt ansvarstagande och genom detta analysera och diskutera hur de enskilda skogsägarna kan möta dessa förväntningar. Studien är explorativ och har genomförts genom kvalitativa intervjuer med aktuella intressenter, för att identifiera de förväntningar som finns inom olika intressegrupper.

Studien påvisar i de kvalitativa intervjuerna att studieenheterna förväntar sig att enskilda skogsägare tar ett större hållbarhetsansvar än vad lagen kräver men hävdar att det är upp till den enskilda skogsägaren att själv ta ansvar utifrån sina ekonomiska, sociala och miljömässiga produktionsmål.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 PROBLEM	3
1.3 SYFTE	3
1.4 AVGRÄNSNING.....	3
1.5 DISPOSITION	4
2 TEORI	5
2.1 CORPORATE RESPONSIBILITY, CR	5
2.2 INTRESSENTMODELLEN	7
3. METOD	9
3.1 METODANSATS	9
3.1.1 Induktiv kontra deduktiv datainsamling	9
3.2 LITTERATURGENOMGÅNG.....	10
3.3 KVALITATIVA INTERVJUER	10
3.3.1 Val av intervjuenheter	11
4 RESULTAT	13
5 ANALYS OCH DISKUSSION	15
6. SLUTSATS	17
KÄLLOR	18
Litteratur och Publikationer	18
Internet	19
Personliga meddelanden	20
BILAGA 1: INTERVJUGUIDE	21
BILAGA 2: INTERVJUSAMMANFATTNING.....	22

1 Inledning

Det inledande kapitlet presenterar studiens bakgrund, problemformulering, syfte samt avgränsningar. Kapitel 1 ligger till grund för frågeställningar som tagits upp i studien.

1.1 Bakgrund

Dagens samhälle präglas av ständig teknikutveckling, nya produktionskrav och globalisering (LRF Konsult Skogsbyrå, 2010). Valfärdsutveckling och ökad handel medför en högre miljöpåverkan, med klimatförändringar och naturkatastrofer som följd effekter.

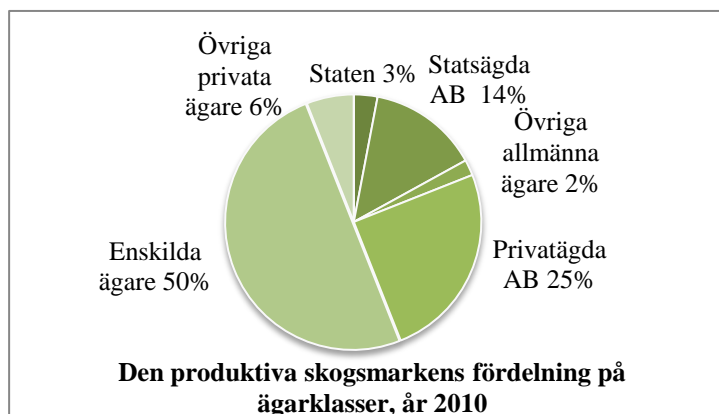
Miljöproblemen har bidragit till en ökad debatt kring miljöfrågor och socialt ansvarstagande (Pers.med., Nilsagard, 2011). Detta har medfört att ansvarstagande hos företag gällande ekonomiskt, socialt och miljömässigt ansvar vuxit.

”När samhället frodas, mår företagen bra. När företagen utvecklas mår människorna bra” (Cerne, 2009).

Skogsbruket i Sverige har under århundraden varit en viktig framgångsfaktor för enskilda skogsägare, samhälle, handel, export, ekosystemtjänster och kulturlandskap (www, Skogsstyrelsen, 2011). Sveriges skogsindustri står för 3 % av Sveriges totala BNP och är en ledande exportör av skogsprodukter i världen, med ett exportvärde av 128 miljarder SEK (www, Skogsbarometern, 2011). Halva Sveriges yta täcks av skog och skogsnäringen sysselsätter idag cirka 100 000 personer i Sverige (Pers.med., Nilsagard, 2011). Den svenska skogen har tillsammans med malmproduktion och vattenkraft haft en betydande roll för Sveriges välstånd och för den totala globala försörjningen av skogsprodukter (LRF Konsult Skogsbyrå, 2010).

Statistik från skogsstyrelsen visar att 37 % av de svenska avverkningarna inte tar hänsyn till önskade miljövärden (Esping, 2011). Skogsstyrelsens årliga uppföljning av kvalitén på miljöhänsyn inom skogsbruket, så kallad polytaxinventering, visar att miljöhänsynen bland enskilda skogsägare har blivit allt sämre, vilket är ett växande problem för skogsindustrin och dess värdekedja.

Idag ägs cirka 50 % av Sveriges totala skogsareal av enskilda skogsägare (Figur 1, LRF Konsult Skogsbyrå, 2010). Trenden påvisar att det finns ett ökat intresse för skogsägande, då privatpersoner ser skog som en lönsam och ekonomisk långsiktig investering.

Figur 1. Skatteverkets fastighetsregister, Egen bearbetning
 Privatägda AB; Holmen Skog, Övriga privata ägare; kyrkan,
 Övriga allmänna ägare; Jägareförbundet

Skogsvårdslagen (1979:429) omarbetades, SFS (1993:553) efter påtryckningar från de enskilda skogsägarna som utlovade ett större ansvarstagande vid en omändring av den dåvarande skogsvårdslagen. Detta medförde att en ny skogspolitik infördes i Sverige år 1994. Det framgår av Skogsvårdslagens (1979:429) 1§ att "Skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den ger god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls" (www, Regeringskansliets rättsdatabaser, 2011). Den nya skogspolitiken medförde mindre detaljstyrning och en politik med "frihet under ansvar" infördes. Skogspolitiken är utformad som ett regelramverk för enskilda skogsägare och ställer ett minimikrav för hur den enskilde skogsägaren ska att bruka sin skog. För att uppnå ett hållbart skogsbruk har regeringen utformat två huvudmål, produktionsmål och miljömål. Regeringen införde tre huvudstrategier för att uppnå målen; Rättslig-, ekonomisk- och administrativ reglering (Pers.med.,Nilsagard, 2011). De rättsliga regleringarna styrs av lagar för att uppnå produktionsmålen. De ekonomiska regleringarna består av stöd, bidrag och andra styrmedel. Administrativ reglering används vid forskning, utveckling, kunskapsuppbyggnad samt rådgivning.

Med skogsägande följer ekonomiskt, miljömässigt och socialt ansvarstagande gentemot samhällets samtliga aktörer (Pers.med.,Nilsagard, 2011). Attityder i samhället ställer krav på företag och industri att ta samhällsansvar, vilket tenderar att påverka samtliga intressenter i värdekedjan. Skogens stora ekonomiska betydelse för Sveriges välfärd ställer krav på att inblandade aktörer tar sitt ansvar och lever upp till samhällets förväntningar.

Allemansrätten ger varje människa rätt att vistas i skogen samt rätten att nyttja vissa resurser som skogen erbjuder. Allemansrätten är en rättighet som bygger på gamla sedvänjor som inte regleras i lagtext, vars räckvidd bitvis är oklar (Allemansrätten & Markägaren, 1987). Förväntningar på skogsägars ansvarstagande är höga från samhället då skogen anses vara en samhällsresurs, där relationen till skogen och dess mjuka värden värdesätts högt av många individer. Marknadstrender och konsumenters medvetenhet för Corporate responsibility (CR) har ökat kraftigt (Cerne, 2009). Detta har bidragit till att det förväntade ansvarstagandet på hållbart skogsbruk ökat, främst med avseende på miljömässiga aspekter.

1.2 Problem

Vilka förväntningar gällande ekonomiskt-, socialt- och miljömässigt ansvarstagande har intressenter på enskilda skogsägare?

Skogsbruket ägs och bedrivs av en heterogen grupp av människor, vars produktionsmål och syfte med skogsbruket är individuellt (Lagerlöf & Scheibenpflug, 2010). Stora skogsägare och marknadsledande skogsbolag bedriver en produktion med stor miljöpåverkan och måste arbeta aktivt med CR. Det råder stor skillnad i CR- arbete med avseende på ekonomiskt, socialt- och miljömässigt ansvarstagande, mellan aktörer inom skogsektorn, jämfört med enskilda skogsägare. De stora skogsbolagen är starkt reglerade av offentliga myndigheter genom lagar och samhällskrav och förväntats ta ansvar för sin produktion ur ett CR-perspektiv.

För enskilda skogsägare är hållbarhetsansvaret inte ett lika starkt uttalat krav från samhällets aktörer, som för skogsbolagen (Pers.med.,From, 2011). Skogsvårdslagen innehåller restriktioner och minimikrav som de privata skogsägarna ställs inför och är skyldiga att följa. Dessa restriktioner anses i skogspolitiken vara ett minimikrav och grundläggande för ansvarstagande. Myndigheter förväntar sig att den enskilda skogsägaren tar ett större ansvar än vad lagen kräver, vilket krävs för att produktionen ska kunna maximeras, ur ett CR – perspektiv. Varje privat skogsägare kan själv välja att certifiera sin skog för att kunna styrka sitt ansvarstagande gällande de tre CR- områdena och för att intyga att skogsprodukterna är tillverkade och behandlade enligt given standard. En certifiering innebär att skogsägaren förbinder sig frivilligt att förvalta sin skog efter en utformad standard (Nya Tidens Skog, 2008). Certifiering har blivit allt vanligare och kan generera ekonomiska fördelar för den enskilda skogsägaren (LRF Konsult Skogsbyrå, 2011). De flesta skogsföretag ställer certifieringen som krav på underleverantörer, för att kunna stärka sitt hållbarhetsansvar och för att intyga för utländska konsumenter att skogsprodukterna är producerade på ett hållbart och ansvarsfullt sätt. Omkring 60 % av råvaruleveranserna till Sveriges skogsindustrier kommer från enskilda skogsägare, vilket leder till att de stora skogsbolagen har förväntningar på enskilda skogsägare, vad gäller ansvarstagande för den hållbarhetsutveckling som skogsbolagen själva står för (www, LRF-Konsult, 2010).

1.3 Syfte

Syftet med studien är att identifiera, tydliggöra och analysera de förväntningar som intressenter ställer på enskilda skogsägare gällande dess ekonomiska, miljömässiga och sociala ansvarstagande. För att kunna genomföra detta har intressenter identifierats i en intressentmodell.

1.4 Avgränsning

Studien är avgränsad till intressenters syn och förväntningar på enskilda skogsägares ansvarstagande i Uppsala län. Teorin som ligger till grund för studiens forskningsområde är det företagsekonomiska begreppet Corporate Responsibility (CR). Intressentmodellen har använts för att identifiera de aktuella intressenterna till enskilda skogsägare samt deras åsikter kring den enskilda skogsägarens ansvarstagande. Teorierna har legat till grund för studiens resultat, analys och slutsats.

Andra begrepp som belyser företagsansvar är till exempel Corporate Social Responsibility (CSR). Begreppet CSR har inte använts i denna studie, då teorin baseras på ett koncept som integrerar främst de sociala aspekterna i företags dagliga arbete och produktion.

I studien har en avgränsning i insamling av kvalitativ data varit nödvändig på grund av tidsbegränsning. Önskvärt för studien hade varit att genomföra fler kvalitativa intervjuer och därmed ta del av fler intressenters synvinkel gällande enskilda skogsägares ansvarstagande. På grund av att studien varit tidsbegränsad har studien begränsats till större intervjuenheter, för att inkludera så många olika intressentgruppers synvinkel på fokusområdet som möjligt.

1.5 Disposition

Inledningsvis presenteras studiens bakgrund, problemformulering, syfte samt avgränsningar. I litteraturgenomgången presenteras material som använts, baserat på aktuella teorier. Därefter presenteras studiens metod, med utgångspunkt ur studiens syfte och problemformulering. I teoriavsnittet presenteras och beskrivs aktuella teorier för studien. Teorierna har använts för att göra en empirisk analys. Den empiriska resultatet ligger till grund för analys, diskussion och slutsats.

Figur 2. Metodöversikt, Egen bearbetning.

2 Teori

I kapitel 2 presenteras det teoretiska ramverk som använts i studien, för att ge läsaren en djupare förståelse om fokusområdet. Teorier som valts för studien är det företagsekonomiska begreppet CR och intressentmodellen.

2.1 Corporate Responsibility, CR

Corporate responsibility (CR) är ett företagsekonomiskt begrepp som speglar det svenska ordet hållbarhet (Cerne, 2009). CR kan kopplas samman med arbete kring ansvarstagande som företag utför i verksamhetsprocesser och aktiviteter.

Ansvarstagande inom CR kan delas in i tre dimensioner; socialt-, miljömässigt- och ekonomiskt ansvar (Steurer, 2005). Inom dessa områden kan olika drivkrafter till ansvarstagande inom skogsbruket identifieras:

- Ekonomiskt: Värdefull råvara, hållbar utveckling, långsiktiga mål, ekonomiskt värde/trygghet, finansiering/säkerhet, långsiktig vinst, arrende, certifiering och turism.
- Miljömässigt: Certifiering, miljöhänsyn, biologisk mångfald, rekreation, estetiska värden, moral, ekonomiska fördelar, större kundkrets och valbarhet vid t ex virkesleveranser.
- Socialt: Intressen, traditioner, personligt värde, historiska och kulturella värden, allemansrätt och friskvård, certifiering.

Under lång tid sammankopplades CR främst med företags miljömässiga ansvarstagande. Miljöfrågorna låg till grund för teorin vilket gjorde att det sociala och ekonomiska ansvarstagandet gavs mindre utrymme (Cerne, 2009). Under senare år har det ekonomiska och sociala ansvarstagandet fått en ökad betydelse inom CR. De tre ansvarsområdena är starkt sammankopplade och har stor påverkan på varandra, vilket bör beaktas i arbetet med CR.

Figur 3. Ansvarsområden inom Corporate responsibility, Egen bearbetning.

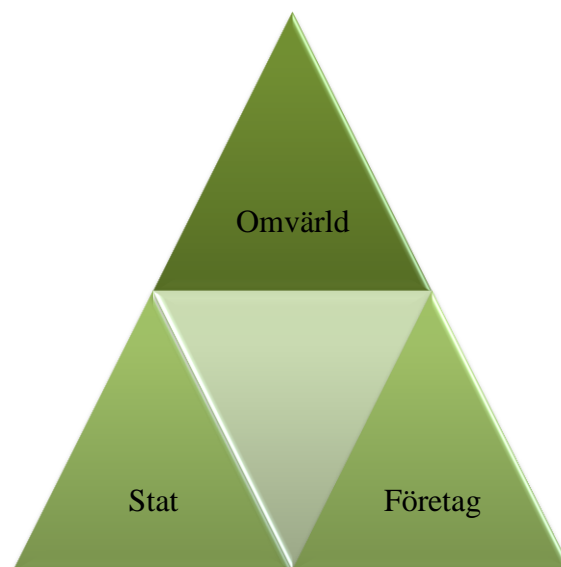
Olika studier visar att det råder stor otydlighet i definitionen av CR- begreppet och dess innebörd (Jackson & Hawker, 2001). Dahlsrud (2006) har jämfört forskares försök att definiera CR-begreppet för att skapa en uppfattning om skillnader respektive likheter mellan definitionerna. Dahlsrud (2006) skriver att det ekonomiska, sociala och miljömässiga

ansvarstagandet är frekvent förekommande i olika definitioner och bör således inkluderas i begreppet CR. Dahlsrud skiljer sig dock från andra forskare inom ämnet och påvisar att det inte är själva definitionen av begreppet CR som är otydligt, utan snarare hur CR bör implementeras och belyser intressenters påverkan kring CR arbetet.

”CR är en utveckling som tillfredställer dagens behov utan att äventyra förutsättningarna för kommande generationer att tillfredställa sina behov” (Cerne, 2009).

Företag implementerar CR för att skapa konkurrensfördelar, kostnadsrationaliseringar, förstärka varumärken och för att engagera intressenter i verksamhetsprocesser (Scalet & Kelly, 2010). Scalet & Kelly (2010) menar att det finns två konkurrerande drivkrafter varav den ena kan hänföras till de ekonomiska aspekterna genom differentiering av produkter efter krav och påverkan från konsumenter. Ytterligare en anledning till implementering av CR är att hålla kvar och tillfredställa interna intressenter, till exempel personal. Genom att engagera personalen i företagets arbete med CR kan detta bidra till tillfredställd personal som i sin tur leder till effektivare verksamhetsprocesser.

Drivkrafter till implementering av CR beror på aktörers individuella moral, etik, drivkraft och ökade externa påtryckningar från omgivning och samhälle (Bucholtz & Carroll, 2008). Van Marreijk (2003) och Welford och Frost (2006) framhäver i sina studier att grunden till CR beror på intressenternas påverkan och krav på företags ansvarstagande. Denna teori stärks även i Van Marreijks (2003) pyramidmodell där de tre hörnen representerar: företag, omvärld och stat (*se figur 3*). Van Marreijk (2003) vill med sin modell beskriva det samband som de tre aktörerna har på varandra i sitt arbete med CR. Samhället kan genom utveckling, kunskap och medvetenhet om CR ställa högre krav på ansvarstagande gällande ekonomiskt, socialt och miljömässigt ansvar hos stat och företag. Helhetsbilden gällande företags försök att skapa ekonomiska fördelar skapas då företagen tar hänsyn till de krav som ställs från intressenter i samhället. Van Marreijks (2003) teori stärker Dahlsruds (2006) tes om att vikten inte bör ligga i att finna en definition av CR som begrepp, utan att fokus bör riktas till intressenters förväntningar samt implementering av hållbarhetsansvar.

Figur 4. Aktörers påverkan på varandra. Egen bearbetning efter Van Marreijks modell.

Implementering av CR i företag och organisationer bygger på frivilligt ansvarstagande och i viljan att påverka långsiktigt (Cerne, 2009). CR är ett begrepp med stort tolkningsutrymme som ger företag möjlighet att själv formulera vilka specifika mål som ska uppnås. För att företag ska lyckas med implementeringen av CR är det viktigt att samtliga intressenter har kunskap och kompetens samt arbetar aktivt med att uppnå uppsatta mål. Vidare handlar det inte bara om ansvarstagande för rådande miljöproblem, utan också mänskliga rättigheter och ekonomiskt ansvar, vilket utförs genom att tänka långsiktigt i företagets verksamhetsprocesser. För att integreringen av CR ska bli så effektiv som möjligt måste företag identifiera krav, inflytande, påverkan och förväntningar gällande den hållbara utvecklingen (Steurer, 2005). Detta tenderar att spegla företags mål, vision och moral (Lindfelt, 2006). Hållbar utveckling och fokusering på ansvarstagande i sin produktion är viktigt för att företag ska lyckas skapa förtroende och trovärdighet på en marknad.

Det finns olika metoder för organisationer att kvalitetssäkra och rapportera arbetet kring hållbarhet (Hassel et al, 2008). *Global Reporting Initiative* (GRI) etablerades 1997 och är en väletablerad institution som är erkänd av FN (www, Global Reporting Initiative, 2010). GRI startades genom samarbete mellan olika intressenter såsom företag, oberoende organisationer, branschorganisationer och universitet. Målet med implementeringen av teorin var att skapa ett ramverk ur ett företags synvinkel där ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter är i fokus. GRI har formulerat ett allmängiltigt och globalt ramverk för hur företag kan redovisa arbetet kring hållbarhet. Institutionen är global, vilket gör det lättare för internationella företag att använda GRI:s ramverk och därmed få sitt arbete med hållbarutveckling erkänt. GRI arbetar i samverkan med ISO26000, som var den första certifieringen för hur ett företag kan kvalitetssäkra sitt CR- arbete.

Drivkrafter för implementering av CR inom skogsindustrin har grundats i att samhällets aktörer ställt högre krav och förväntningar på skogsindustrins ansvarstagande (Vidal & Kozak, 2008). Genom att skogsindustrin beaktat marknaden ur ett intressentperspektiv, kan CR implementeras direkt till företags individuella mål, miljö- och sociala problem (Steurer, 2005). Företagsledare tenderar att ta ett större ansvar inom sin organisation om intressenter från samhället ställer högre krav. Genom detta kan CR sammankopplas till intressentmodellen.

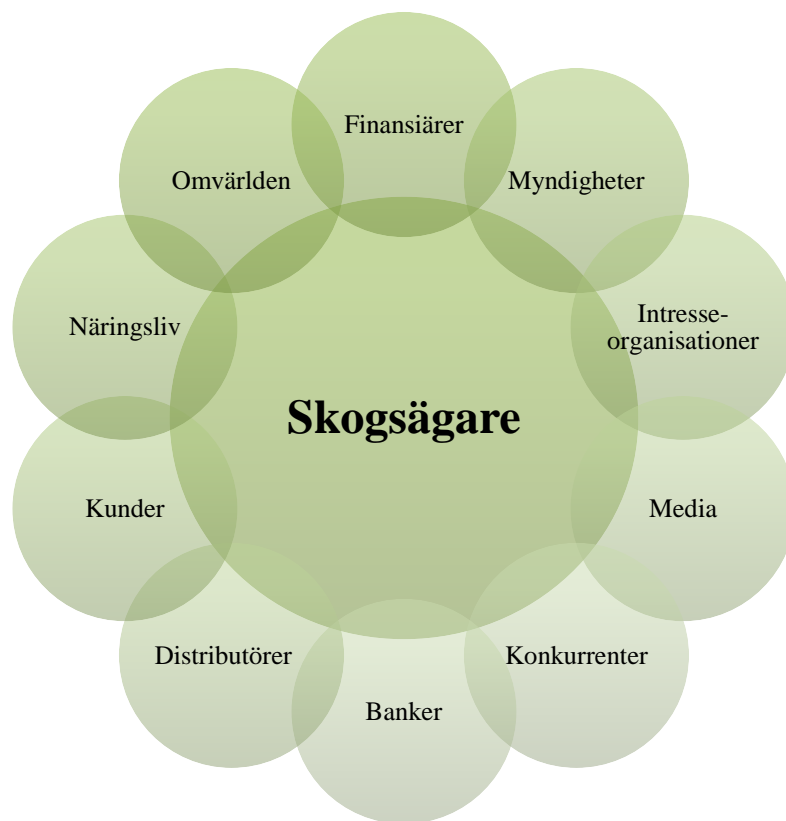
2.2 Intressentmodellen

En intressent är en aktör som har en direkt eller indirekt koppling till en organisation och dess verksamhet (Grafström, 2008). Intressenter kan bestå av sociala grupper, enskilda individer eller andra marknadsaktörer. I en organisation finns det intressenter som eftersträvar att tillfredställa behov och intresse (*Ibid*). Intressentmodellen kan användas för att tydliggöra och kartlägga organisationers intressenter samt underlätta organisationers avvägning om vilka intressen som ska tillgodoses på en marknad (Freeman, 1984).

Intressentmodellen gör det möjligt för organisationer att särskilja interna och externa intressenter (Mitchell, 1997). Interna intressenter är de aktörer som arbetar inom organisationen och kan påverka organisationen inifrån, till exempel ägare eller anställda. De interna intressenterna vill till exempel maximera avkastning på investerat kapital eller lön. Externa intressenter är de aktörer som befinner sig utanför organisationen, till exempel kunder, distributörer, konkurrenter, investerare och myndigheter.

Intressenter delas upp i indirekta och direkta intressentgrupper (Grafström, 2008). Indirekta intressenter är aktörer som inte har direkt påverkan på företagets överlevnad, men som styr dess utveckling. Indirekta intressenter kan till exempel vara offentliga myndigheter eller media. Direkta intressenter är till skillnad från de indirekta intressenterna nödvändiga för företags överlevnad på en marknad och utgörs av kunder och distributörer.

Intressentmodellen kan användas för att identifiera den enskilde skogsägarens intressenter. Den enskilde skogsägaren har vanligtvis inte någon anställd inom skogsbruket, därför är den enskilde skogsägaren den enda interna intressenten i intressentmodellen. Externa intressenter för den privata skogsägaren är de aktörer som finner intresse i att skogsbruket sköts på ett hållbart sätt och utvinner ekonomiska fördelar ur dess produktion till exempel Landsbygdsdepartementet, Skogstyrelsen, Jägarförbundet, Naturskyddsföreningen och virkesköpare.

Figur 3. Intressentmodellen, egen bearbetning enligt Kotler.

3. Metod

I kapitel 3 beskrivs studiens empiriska material, litteraturgenomgång samt insamlingsmetod av material som använts i analys och slutsats. Metoden beskriver studiens tillvägagångssätt, genomförande samt olika argument för val av metodansats.

3.1 Metodansats

För att studera problemet kring de privata skogsägarnas ansvarstagande har studieenheter valts ut för en kvalitativ intervju. Detta har genomförts för att identifiera intressenters förväntningar. Vid genomförande av en studie kan olika metoder tillämpas beroende på studiens syfte och problemställning (Jacobsen, 2002). Metodansatsen beskriver det arbetssätt som använts för att finna lämplig teori och empiri som berör studiens forskningsområde och kan ses som ett hjälpmedel för att beskriva verkligheten. Metoden kan användas för att kritiskt granska resultatet av studien och för att spegla verkligheten (*Ibid*). Problem med metodval är att definiera vad som är relevant respektive irrelevant fakta och på vilket sätt detta bäst kan undersökas. Vid metodval är det viktigt att identifiera forskning och kunskap som redan existerar inom forskningsområdet, för att formulera konkreta frågor eller hypoteser som ska ligga till grund för studien som genomförs (*ibid*). Vid studier av ett outforskat område bör metoden vara explorativ, till exempel en undersökning där frågeställningen ställs i öppen form. Vid en explorativ undersökning är syftet att undersöka och bidra med ny kunskap inom forskningsområdet. För att detta ska vara möjligt krävs enligt Jacobsen (2002) stor och bred kunskap inom ämnesområdet.

Denna studie är av explorativ ansats, då kunskapen inom forskningsområdet är relativt begränsad, med beskrivande syfte (*Ibid*). Studiens metodansats är kvalitativ, där syftet är att öka förståelsen för ett fenomen (Pers.Med.,Mark-Herbert,2011). Studiens målgrupp är samtliga intressenter inom skogssektorn, dock har den kvalitativa datainsamlingen i studien avgränsats till Uppsala län.

3.1.1 Induktiv kontra deduktiv datainsamling

Som belysts ovan, kan metoden fungera som ett hjälpmedel att beskriva verkligheten. Jacobsen (2002) belyser och kopplar samman ordet systematik med metod. Jacobsen menar att metoden beskriver systematiskt de tillvägagångssätt som används för att finna fakta och kunskap som behövs för att studiens resultat ska bli verklighetstroget.

För att genomföra en kvalitativ datainsamling kan två tillvägagångssätt användas, induktiv och deduktiv ansats. Deduktiv strategi beskrivs enligt Jacobsen (2002) ”från teori till empiri”. Strategin innebär att forskaren, genom att studera teorin innan observation, skapar sig en uppfattning och förväntning av verkligheten, innan forskaren ger sig ut för att se om verkligheten överensstämmer med förväntningarna. Detta kan resultera i att forskaren har förutfattade meningar om ämnesområdet och styr på så sett resultatet av studien, vilket kan leda till att relevant och värdefull information omedvetet selekteras bort. Dock kan denna strategi vara fördelaktig att använda eftersom forskaren enbart kommer att lyfta fram den information som är relevant för studien.

Den induktiva ansatsen innebär att forskaren studerar verkligheten, utan förutfattade meningar och samlar in data som behövs för studien, för att sedan systematiskt gå igenom

insamlat material och bygga upp en teori utifrån verkligheten. Detta tillvägagångssätt kallas *Grounded Theory* och är framtagen av Glaser & Strauss (1967). Glaser & Strauss (1967) hävdar att bästa sättet för insamling av information är att studera verkligheten och observera med ett öppet sinne, för att inte begränsa eller utestänga relevant information som skulle kunna styra studiens resultat. En risk med den induktiva ansatsen är att forskaren kan bli påverkad i sin studie om den insamlade informationen är snävt inriktad med stor genomslagskraft.

I denna studie är teorin om CR ett utforskat ämne med en stor litteraturbas som innehåller olika teorier och definitioner av det företagsekonomiska begreppet. Tillämpningen av begreppet som inkluderar de faktiska förväntningarna, i detta fall på de enskilda skogsägarna, är ännu utforskat. I studien har både induktiv och deduktiv ansats använts. Studiens teori är känd sedan tidigare och en deduktiv ansats använts vid studier av CR och intressentmodellen, en induktiv ansats har använts vid de kvalitativa intervjuerna för att få ett så objektivt resultat som möjligt.

3.2 Litteraturgenomgång

För att genomföra studien har en litteratursökning och en litteraturgenomgång genomförts på det aktuella forskningsområdet. I litteratursökningen har akademiska artiklar använts, med synonymer som CR, CSR och Ansvarstagande inom skogsbruk. Litteratur som använts har hämtats från databasen Jstore, via handledning, samt bibliotek vid Sveriges Lantbruksuniversitet.

3.3 Kvalitativa intervjuer

Kvalitativa intervjuer är en datainsamlingsmetod som speglar alternativa frågeställningar i form av samtal (Kvale, 2004). Det finns olika typer av intervjuformer beroende på vilken information som söks. Studien är av explorativ art och baseras på kvalitativa intervjuer som grundas på faktisk information, attityder, åsikter, personlig uppfattning samt historia. Fördelar med en kvalitativ intervjumetod är att ämnesbegränsningarna är få och varje kvalitativ intervju ger unika svar inom forskningsområdet (Jacobsson, 2002). Jacobson (2002) beskriver den kvalitativa intervjumetoden som ett sätt att skapa "*den riktiga förståelsen för fenomenet*". Vad som bör beaktas som nackdelar med en kvalitativ intervjumetod är möjligheten till generalisering. Faktorer som bör beaktas vid kvalitativ metodval är det kritiska tänkandet och ifrågasättande under den kvalitativa intervjun, eftersom personliga aspekter tenderar att forma intervjun.

En intervju kan ske efter en intervjuguide, där frågorna baseras på teori inom aktuellt forskningsområde (Kvale, 2004). En kvalitativ metod kan vara fördelaktig att använda vid en explorativ studie för att skapa en större förståelse inom forskningsområdet samt för att bibehålla information med hög intern giltighet (Jacobsen, 2002). En intervjuguide är en föreskriven guide med frågor som är kopplade till forskningsområden och behandlade teorier (Kvale, 2004). En intervjuguide kan vara till fördel för forskaren då det blir lättare att analysera given information i ett tidigt skede. Om intervjun inte följer en bestämd guide, utan sker spontant utan föreskrivna följdfrågor, kommer intervjun resultera i en högre grad oväntade svar.

I denna studie har en teorikopplad intervjuguide använts (se bilaga 1). Inför de kvalitativa intervjuerna har samtliga aktörer kontaktats och ämnesområdet har presenterats. Därefter har en intervjuguide med flertalet frågor formulerats som legat till grund för den kvalitativa intervjun. Den teorikopplade intervjuguidens frågor har baseras på företagets användning av CR: ekonomiskt-, socialt-, och miljömässigt ansvarstagande i praktiken, kopplat till intressentmodellen. Intervjuguiden har använts inledningsvis och ställts som öppna frågor för att sedan resultera i en öppen diskussion kring ämnesområdet. Anledning till att den kvalitativa intervjun resulterade i en öppen diskussionsform var på grund av att respondentens individuella åsikt varit av stort intresse för studien. I studien har varje intervju skett individuellt med respektive studieenhet, beroende på aktuella aktörers geografiska spridning, samt för att få en opåverkad information av aktörens uppfattning kring problemställningen. Spontana diskussions- och följdfrågor har under de kvalitativa intervjuerna skiljt sig åt mellan respondenterna, beroende på verksamhet och företagsroll.

Den öppna diskussionsformen har bidragit till att dialogen mellan forskare och respondent blivit mer harmonisk, vilket gjort att respondenten även delgivit forskaren personliga åsikter inom ämnesområdet. Detta har resulterat i att studiens forskningsområde även diskuterats utifrån ett individuellt perspektiv med fokus på intervjuenhetens ställningstagande i olika sakfrågor. Notering har skett under den kvalitativa intervjun, för att därefter diskuteras, analyseras och sammanställas i en intervjusammanfattning (se bilaga 2). Då analysen av den angivna informationen är en tolkande process har vid eventuella utskriftsproblem respondenten kontaktats ytterligare för tydliggörande av information (Kvale, 2004). Varje kvalitativ intervju beräknades pågå i cirka en timme och intervjuenheterna inkluderade både män och kvinnor. Intervjuerna genomfördes på platser i samråd med berörda parter. Efter utförd intervju har respondenten tagit del av färdigställd studie.

3.3.1 Val av intervjuenheter

Vid val av intervjuenheter bör antal kvalitativa intervjuer och metodansats beaktas (Jacobsen, 2002). Dessa val bör klargöras och motiveras i tidigt skede av studien, eftersom det påverkar studiens resultat. För att skapa en bred kunskapsbas och uppfattning kring intressenternas förväntningar på enskilda skogsägares ansvarstagande, har sex större studieenheter valts ut för intervju; Lantbruksdepartementet, Skogsstyrelsen, Uppsala Kommun, Svenska Jägareförbundet, Holmen Skog och Naturskyddsföreningen. Efter presentation av problemformulering till utvalda intervjuenheter, vägledde respektive intervjuenhet till den respondent, som bedömdes mest lämplig för kvalitativ intervju.

Tid för insamling av kvalitativ data har i studien varit begränsad, vilket har medfört att större intressenter prioriterats. Kvale (2004) belyser vikten av att det inte är antalet intervjuer som är viktiga för genomförande av en studie, utan kvaliteten på de kvalitativa intervjuer som genomförs. Studien kan inte generaliseras, då urvalet av studieenheter inte är slumpmässigt.

Intervjuenheterna har valts ut efter rekommendation och diskussion med professor Lars Lönnstedt. Nya studieenheter har valts ut under studiens arbetsgång, för att inkludera fler åsikter kring studiens problem. Detta har skett med vägledning från de intervjuade studieenheterna.

Önskvärt för studien hade varit att inkludera fler intervjuenheter samt att ta del av de enskilda skogsägares syn på ansvarstagande och förväntningar. På grund av studiens begränsande tid har en avgränsning i antal intervjuenheter genomförts, eftersom mängden kvalitativ data

annars hade blivit för stor att analysera. Viktigt att beakta är att studiens analys och sammanfattning grundas på de intervjuade studieenheternas åsikter och därmed inte representerar samtliga aktörer på marknaden. I urvalet av studieenheter kontaktades WWF, Mellanskog och Länsstyrelsen, men dessa har inte ställt upp på intervju beroende på bristande intresse för studien samt tidsnöd.

4 Resultat

I detta kapitel delges studiens resultat. De kvalitativa intervjuerna är sammanfattade, se bilaga 2.

Studien påvisar i de kvalitativa intervjuerna att studieenheterna förväntar sig att enskilda skogsägare tar ett större hållbarhetsansvar än vad lagen kräver men hävdar att det är upp till den enskilda skogsägaren att själv ta ansvar utifrån sina ekonomiska, sociala och miljömässiga produktionsmål. Samtliga studieenheter, utom Naturskyddsföreningen, har belyst att Sveriges skogspolitik ”*frihet under ansvar*” fungerat bra och menar att i de flesta fall tar den enskilda skogsägaren sitt ansvar, främst eftersom denne själv kan utvinna fördelar genom ansvarstagande.

Landsbygdsdepartementet hävdar att myndigheter har svårt att styra och kontrollera hur den enskilda skogsägaren ska bedriva sitt skogsbruk. ”Det är omöjligt att kontrollera ansvarstagande på individnivå, vi kan enbart reglera detta problem övergripligt” säger Hans Nilsagard vid Landsbygdsdepartementet och menar att för många lagar och förordningar snarare skulle försämra skogsbrukarens frivilliga ansvarstagande, då skogspolitiken sedan länge byggt på frivilligt ansvar. Enskilda skogsägare kan styras av rättsliga regleringar och via politisk ledning, men hur mycket ansvar den enskilde skogsägaren väljer att ta beror på individuella drivkrafter (Pers.med.,Nilsagard, 2011). Enskilda skogsägare har vanligtvis ett personligt intresse av att sköta sin skog. Detta styrs av personliga värderingar, vilja att tjäna pengar, förvalta resurser samt möjligheten att överlämna ett hållbart skogsbruk till kommande generationer. Detta är något som präglar den enskilda skogsägarens ansvarstagande och är inget som kan styras av lagar och regleringar.

”I grund och botten vill alla göra rätt”(Pers.med.,From, 2011)

Litteraturgenomgången har påvisat olika definitioner av det företagsekonomiska begreppet CR. Olika intressenter lägger olika vikt vid de olika fokusområdena som CR innefattar och prioriterar olika ansvarsområden. Detta tenderar att bero på externa påtryckningar och krav från aktörer utanför organisationen. När större externa krav ställs på organisationerna gällande CR-arbete, tvingas organisationerna att förbättra sitt ansvarstagande, för att kunna behålla och förstärka sin marknadsposition. Certifieringar är ett sätt för skogsbruket att visa externa intressenter att de tar ansvar för sin produktion och kan ses som ett marknadsföringsverktyg för skogsbolagen.

Ett intressant resultat som framkom under de kvalitativa intervjuerna är att det råder delade meningar om hur samarbete och kommunikation mellan intervjuenheterna inom skogssektorn fungerar. Landsbygdsdepartementet och Skogsstyrelsen hävdar att det finns ett väl fungerande samarbete mellan aktörerna i skogsindustrin, medan Holmen Skog och Naturskyddsföreningen anser att samarbetet fungerar mindre bra. Holmen Skog menar att många inblandade aktörer ser till sitt eget bästa och inte till helheten. Det miljömässiga ansvaret är det hållbarhetsansvar som det tenderar att råda störst delade meningar om. Förväntningar på den enskilda skogsägarens miljömässiga ansvar tenderar att skilja sig starkt mellan de olika studieenheterna vilket gjort att organisationer kan tyckas ha en snäv produktionsinriktning och i många fall utelämnar miljöhänsynen inom skogsbruket. Holmen Skog menar att enskilda skogsägare skiljer sig åt i sitt ansvarstagande ”vissa enskilda skogsägare tar mer ansvar och andra mindre, men i slutändan tenderar detta att jämnas ut sig” (Pers.med., Bouvin. 2011). Naturskyddsföreningen menar att det tas alldeles för lite

miljöhänsyn i skogsbruket och att det bör införas hårdare lagar och regler kring hur skogen bör brukas.

”Det är i slutändan regeringen som bestämmer var mest fokus ska läggas, ekonomiskt, socialt eller miljömässigt” (Pers., med. From, 2011). Därför är det viktigt att grundläggande mål tydliggörs inom de tre ansvarsområdena, så att samtliga aktörer jobbar för att uppnå samma mål. Utöver de grundläggande ansvarsområdena kan sen den enskilde skogsägaren forma egna mål samt bestämma vilket ansvarsområde som ska prioriteras. De kvalitativa intervjuerna påvisar att aktörer idag fokuserar mer på individuella mål än att se till helheten.

Ett tydligt resultat i studien är att samtliga aktörer vill ha ett tätt samarbete och eftersträvar att ha en öppen dialog med varandra. Samtliga aktörer anser att kunskap är viktigt för att öka förståelsen för varandras olika synsätt och mål med skogsbruket.

5 Analys och diskussion

Skogsvårdslagen, SVL (1979:428) kan ses som ett minimikrav gällande ansvarstagande inom svenskt skogsbruk. Skogspolitikens ”*Frihet under ansvar*” fungerar som ett ramverk, vilket bidragit till ett större frivilligt ansvarstagande hos enskilda skogsägare (Pers.med.,Nilsagard, 2011). För att Sveriges skogsbruk ska kunna bibehålla, bevara och utveckla förutsättningarna för svenskt skogsbruk krävs det att alla inblandade aktörer tar sitt ansvar, både vardaglig hänsyn och generell hänsyn.. Skogsvårdslagen är i många fall otydlig gällande hos vem ansvaret ligger. Därför krävs det att varje enskild skogsägare tar ett frivilligt ansvar, utan ersättning för sitt handlande och agerande.

Lagar och regleringar används som utgångspunkt för att uppnå de svenska skogsproduktionsmålen, men vid otydlighet av dessa krav är missförstånd och målkonflikter vanligt förekommande mellan inblandade aktörer. Det finns ett stort intresse och ses nästintill som en självklarhet att bedriva en hållbar skogsproduktion. Mål, drivkraft och inriktning inom CR:s ansvarsområden skiljer sig åt mellan de intervjuade studieenheterna. Det ansvar som tas beror på externa påtryckningar och förväntningar från aktörers intressenter. Enligt teorin styrs företag av ekonomisk vinning och om ett större ansvarstagande resulterar i ekonomiska fördelar finns det incitament inom företaget att förbättra ansvarstagandet gentemot sina intressenter (Buchholtz & Caroll, 2008), vilket även framgick i den kvalitativa intervjun med Holmen skog.

Certifieringar inom skogsindustrin fungerar som en kvalitetssäkring (Certifierad skog, 2011). Certifieringarna innebär ett ställningstagande som visar marknad och samhälle att skogsbruket sköts på ett ansvarsfullt sätt. Certifieringarna fungerar främst som ett marknadsföringsverktyg trots att konsumenterna har dålig uppfattning om vad certifieringen representerar (Pers.med.,From, 2011). Certifieringar fungerar som ett komplement till CR, då de representerar ekonomisk-, social och miljöstandard (Certifierad skog,2011). ”Skogsbruket ska bidra till en långsiktig ekonomisk och social välfärd, och måste bedrivas långsiktigt och ansvarsfullt” (*Ibid.*). Genom certifieringar kan marknaden delges att produktionen skett ansvarsfullt. Intresset för att certifiera sin skog har växt, men om detta beror på marknadskrav eller ökat intresse för ansvarstagande är svårt att avgöra. Tydligt är däremot att fler aktörer inom skogsindustrin ställer certifieringen som krav på sina underleverantörer. Företagsvisioner kan vara svårt att förmedla externt, därför kan certifieringar fungera som ett förmedlingsverktyg ut till intressenter som inte är aktiva i företagets verksamhetsprocesser. Viktigt är att skilja på lag och certifiering, certifieringen är inte ett lagkrav och styrs därmed inte av myndigheterna, utan implementeringen av certifiering i företag är grundat på frivilligt ansvarstagande (Pers.med., From, 2011).

Kvalitativ data som insamlats under studien visar att samtliga studieenheter arbetar aktivt för den allmänna nyttan. Aktörerna i värdekedjan är beroende och påverkas av varandras handlingar samt de politiska beslut som fattas. Eftersom skogen är en kollektiv nyttighet och bidrar till hela Sveriges välfärd är det viktigt att alla inblandade aktörer agerar ansvarsfullt. Bristande ansvar kan få förödande konsekvenser för samtliga aktörer i värdekedjan i form av sämre kvalitet eller utebliven råvara och minskade arbetstillfällen. Skogsindustrin måste därför arbeta långsiktigt för att uppnå de olika produktionsmålen för att möta den ökade efterfrågan på skogsprodukter.

Studiens resultat har gett stöd åt använda teorier, CR och intressentmodellen. Genom insamlad kvalitativ data har det framgått att det förväntade ansvaret skiljer sig åt mellan

intressenter, beroende på mål, externa påtryckningar och kompetens. Detta belyser en viktig tes om intressenters påverkan, samt vikten av att vårda och utveckla samarbetsrelationer mellan aktörer inom skogssektorn. Samtliga aktörer värnar om skogens värde samt de resurser och nyttigheter som skogen erbjuder. Dock framgår det i den kvalitativa datainsamlingen att relationer emellan aktörer inte är så bra som de vill ge sken av. Studieneheter ger intryck av ett bra samarbete och en öppen dialog sinsemellan, men vid närmare granskning är konflikter, motsägelser och skilda åsikter ett faktum. För att produktionsmålen ska uppnås krävs det ett bättre samarbete mellan inblandade aktörer och att intressenterna inte delas upp i indirekta och direkta intressenter. Alla intressenter har en indirekt påverkan på varandra genom sitt agerande i produktionsledet och måste vara lyhörda för varandras åsikter för att kunna uppnå sina mål. Däremot råder det delade meningar om hur skogsbruket ska lyckas uppnå de uppsatta hållbarhetsmålen. Naturskyddsföreningen anser att hårdare lagar bör införas med kännbara straff för de som inte tar ansvar. Detta skulle medföra en förändring av Sveriges hela skogspolitik och leda till att dagens skogspolitik "*Frihet under ansvar*" skulle överges. Konsekvenser av hårdare lagreglering och detaljstyrd skogspolitik skulle resultera i att den enskilda skogsägaren känner ett hot mot sin äganderätt och att det frivilliga ansvaret tenderar att blir mindre.

”När staten går in och säger: nu ska du inte äga den här marken längre, nu ska vi köpa den. Den tiden tycker jag är förbi” (www, Sverigesradio, 2011)

6. Slutsats

Vilka förväntningar gällande ekonomiskt-, socialt- och miljömässigt ansvarstagande har intressenter på enskilda skogsägare?

De intervjuade intressenterna förväntar sig att enskilda skogsägare tar ett större ansvar än vad lagen kräver, vilket är nödvändigt för att Sverige ska uppnå sina produktions- och miljömål samt bibehålla en långsiktig produktion inom skogsindustrin. Enskilda skogsägare förväntas bruka sin skog på ett ansvarsfullt och hållbart sätt. Det är upp till de enskilda skogsägarna att själva ta ansvar för sin produktion utöver de minimikrav som skogsvårdslagen ställer. Då detta inte kan regleras på en högre nivå eller av utomstående intressenter.

En viktig synpunkt som bör lyftas fram är att ansvarstagande inte bara handlar om miljöhänsyn. Skogsproduktionen bidrar även till den svenska välfärden och har således både en ekonomisk och social aspekt som bör beaktas.

För att enskilda skogsägare ska ha möjlighet att ta ett större ansvar för sitt skogsbruk än vad lagen kräver behövs en ökad kunskap och tydlig kommunikation inom skogssektorn. Detta är nödvändigt för att högre krav ska vara genomförbara. Om den enskilda skogsägaren inte vet vad intressenter förväntar sig, är det svårt att förbättra det interna liksom det externa arbetet inom det enskilda skogsbruket. För att kunskapen ska kunna spridas effektivt kommer ett förbättrat samarbete och dialog mellan inblandade aktörer vara nödvändigt. Om stora skogsbolag, myndigheter och andra intresseorganisationer inte har en öppen dialog om vad de önskar uppnå med det svenska skogsbruket, kommer det att vara svårt för enskilda skogsägare att förbättra sitt ansvarstagande och därmed också möta de förväntningar som finns beträffande ekonomiskt, socialt och miljömässigt ansvarstagande.

En eventuell hårdare lagstiftning kring ansvarstagandet inom skogsbruket behöver inte nödvändigtvis bidra till ett ökat ansvarstagande hos de enskilda skogsägarna utan kan snarare leda till att den frivillighet som länge präglat de enskilda skogsbruket minskar och att skogsbruket tenderar att hamna i en byråkratisk karusell med spridda åsikter och olika mål. Viktigt att poängtera är att skogspolitiken ”*Frihet under ansvar*” uppkom efter påtryckningar från de enskilda skogsägarna som utlovade ett större ansvarstagande om detaljstyrningen avreglerades. Att återgå till ett mer detaljstyrt skogsbruk, skulle därmed kunna ses som ett sätt att motarbeta de enskilda skogsägarna och medför en risk att ansvarstagandet istället minskar.

Källor

Litteratur och Publikationer

- Allemansrätten och Markägaren*, (1987) Sveriges Skogsägareförenings Riksförbund och Lantbrukarnas Riksförbund. ISBN 91 7446 030 7.
- ATL*, (2011) *Lantbrukets affärstidning*, Fredag 15 april, Nr 29.
- Buchholtz, A. K & Carroll, A. B. (2008) *Business and Society*. 7 ed. New York: Cengage Learning
- Cerne, S. (2009) *CSR: En fluga? Eller konsten att tjäna mer pengar i en föränderlig värld*, Kerasos kb
- Certifierad Skog, (2011) Enligt FSC och PEFC: *Certifiering för ett ansvarsfullt skogsbruk*, Södra Skogsägarna
- Dahlsrud, A. (2006) How corporate Social Responsibility is defined an analysis of 37 Definitions, *Corporate social responsibility and environmental management*, nr. 15, s.1-13
- Esping, T (2011). Skogsbrukets miljöhänsyn allt sämre. *Lantbrukets affärstidning*, 29: 9
- Freeman, E. (1984) *Strategic management: a stakeholder approach*. Boston [Mass.]: Pitman
- Glaser, B.G. & A.L. Straus, (1967) *The Discovery of Grounded Theory. Strategy for ualitative Research*, Aldine, Chicago
- Grafström, M., Göthberg, P. & Widell, K, (2008) *CSR: företagsansvar i förändring*. (1. Uppl.), Malmö Liber
- Hassel, L.G, & Ljungdahl, F, & Larsson, L-O, (2008) *CSR- från risk till värde*, Studentlitteratur
- Jackson, P. & Hawker, B. (2001). *Is Corporate Social Responsibility Here to Stay?*
<http://www.cdforum.com/research/icsrhts.doc> (23 June 2003)
- Jacobsen, D.I. & Thorsvik, J. (2002) *Hur moderna organisationer fungerar.2.*, [rev.uppl.9]Lund: Studentlitteratur
- Kotler, P. (2000) *Marketing Management*. Millenium ed. [10. Ed.]Upper saddle river, N.J: Prentice Hall
- Kvale, S. (2004) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur Lund.
- Lagerlöf, P & Scheibenpflug, A. (2010) Enskilda skogsägares syn på ansvarstagande- drivkrafter och hinder. *ISSN 1401-4084*

Lindfelt, L.L. (2006) Making sense of business ethics- About not walking the talk, *EJBO Electronic journal of business ethics and organization studies*, vol. 11, nr 1,s.10-16

LRF Konsult skogsbyrå (2010) Skogsägarens Företagsbok ISBN:9174460641

Mitchell, R., Agle, B. & Wood, D. (1997) Toward a Theory of stakeholder identification and Salience: Defining the Principle of who and what really counts. *The Academy of Management Review*, vol. 22, nr. 4, s. 853-886

Nya Tidens Skog (2008) LRF Skogsägarna, Andra upplagan februari 2008. Författare: Göran Hallsby

Scarlet, S & Kelly, F. T (2010) CRS Rating Agencies: What is their Global Impact. *Journal of business ethics*, nr 94,s.67-88

Steurer, R, Langer ME, Konrad A, Martinuzzi A, (2005) Corporations, stakeholders and sustainable development I: A Theoretical Exploration of Business- Society Relations, *Journal of Business Ethics*, vol. 61, nr. 3, s. 263- 281

Van Marrewijk, M.(2003) Concepts and Definitions of CSR and Corporate sustainability, *Journal of Business Ethics*, vol. 44, s. 95-105

Welford. R, & Frost S. (2006) Corporate social responsibility in Asian supply chains. *Corporate social responsibility and environmental management* 13 (3)

Vidal, N. G. & Kozak, R. A. (2008) The recent evolution of corporate responsibility practice in the forestry sector, *International Forestry Review*, vol. 10, nr. 1, s. 1-13.

Internet

Global reporting initiative (www.gri.com)
<http://www.globalreporting.org/AboutGRI/WhatIsGRI/>

LRF-Konsult (www.lrfkonsult.se)
Skogsägarens företagsbok 2011, 2011-04-01
<http://www.konsult.lrf.se/press/Nyheter/Skogsagarens-Foretagsbok-2011/>

Notisum (www.notisum.se)
Skogsvårdslagen (1979:429) Regeringskansliets rättsdatabaser, 2011-04-18.
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19790429.htm>

Skogsstyrelsen (www.skogsstyrelsen.se)
Ägarstatistik, 2011-03-31
<http://www.skogsstyrelsen.se/Global/myndigheten/Statistik/Skogsstatistisk%20årsbok/02.%202010/02%20Fastighets-%20och%20ägarstruktur.pdf>

Sparbanken Allingsås (www.sparbankenallingsas.se)
Skog och Lantbruk- Skogsbarometern, 2011-03-30
http://www.sparbankenallingsas.se/idc/groups/public/@i/@sc/@all/@kp/documents/publication/cid_174691.pdf

Sveriges Radio (www.sverigesradio.se)
Frihet utan ansvar, Kaliber. 2011-05-01
<http://sverigesradio.se/sida/default.aspx?programid=1316>

Personliga meddelanden

Bouvin, Thomas. *Skogschef, Holmen skog*. Telefonintervju, 2011-04-28.

From, Johanna. *Enhetschef, Skogsstyrelsen*. Personlig intervju, 2011-04-14.

Gustavsson, Fredrik. *Skogsvaktare, Uppsala kommun*. Personlig intervju, 2011-04-12.

Mark-Herbert, Cecilia, *Forskare, Företagsekonomi, SLU*. Föreläsning, 2011-04-11.

Nilsagard, Hans. *Ämnesråd, Landsbygdsdepartementet och Tormalm, Karin. Departementssekreterare, Landsbygdsdepartementet*. Personlig intervju, 2011-04-13.

Rudberg, Jonas, *Naturvårdsexpert, Naturskyddsföreningen*. Telefonintervju, 2011-05-03.

Zakariasson, Per, *Jaktvårdskonsulent, Jägarförbundet*. Personlig intervju, 2011-04-27.

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide

Intervjuguiden har baserats på öppna diskussionsfrågor med syfte att styrka och undersöka teorier samt studieenheter ställningstagande i olika frågor kring forskningsområdet. En validering har genomförts för att styrka svarsalternativen, samt för att förtydliga oklarheter. Under den kvalitativa intervjun har spontana följdfrågor tagits upp, dessa nämns inte i intervjuguiden.

Tillvägagångssätt

1. Presentation av studien samt problemformulering
2. Presentation av vad forskaren önskas utvinna av intervjun
3. Respondenten presenterar sig själv och sin organisation
4. Intervjuguide används
5. Forskaren tydliggör att samtliga frågor besvarats
6. Respondenten gör ytterligare tillägg om så önskas
7. Forskaren tackar för utförd kvalitativ intervju
8. Intervjun sammanfattas och skickas via e-post till respondenten för validering, om så önskas/behövs
9. Respondenten tar del av slutförd studie

Intervjuguide

1. Hur arbetar ni med CR inom er organisation?
2. Vilket ansvarsområde inom CR, dvs. ekonomisk-, socialt – och miljömässigt ansvarstagande anser du vara viktigast/prioriteras högst inom er organisation?
3. Hur arbetar ni gentemot enskilda skogsägare? Vad har ni för förväntningar på dem, gällande ansvarstagande inom CR?
4. Vad tar er organisation för ansvar gällande Sveriges skogsproduktion? Certifieringar?
5. Vad gör ni för att förbättra intressenters medvetenhet gällande ansvarstagande?
6. På vilket sätt påverkar er organisation samhälle och miljö?
7. Anser du att er organisation tar mer miljöhänsyn än vad lagen kräver?
8. Vad tror ni att samhället har för förväntningar på er organisation? Kommer dessa att förändras i framtiden? Eller kommer förväntningarna att vara konstanta?
9. Anser du att organisationer kan utvinna ekonomiska fördelar genom att ta ansvar för CR i sin produktion?
10. Har myndigheters krav på ansvarstagande förändrats över tid?
11. Vilket ansvar tycker du att andra aktörer bör förbättra? Hur fungerar samarbetet?

Bilaga 2: Intervjusammanfattning

Nedan redovisas den kvalitativ data, som samlats in vid genomförandet av kvalitativa intervjuer med utvalda studieenheter. Referenserna nämns med efternamn. Efter utförd kvalitativ intervju har svaren validerats.

Landsbyggsdepartementet och Skogsstyrelsen

Landsbyggsdepartementet är ett departement till regeringskansliet vars uppgift är att stifta lagar och förordningar.

Skogsstyrelsen är en statlig myndighet, som tillämpar och utför lagar och förordningar som riksdag och regering tagit beslut om.

De intervjuade myndigheterna vill främst belysa det sociala - och miljömässiga ansvarstagandet inom CR inom sin organisation. Myndigheter har möjlighet att vidta åtgärder i form av lagar och regleringar, om målen inom det fria ansvarstagandet inte uppfylls. Eftersom myndigheterna inte är vinstdrivande företag, uttalar dem sig inte angående det ekonomiska ansvarstagandet utöver att skogsproduktionen i Sverige ska vara ekonomiskhållbar och produktiv.

Myndigheterna belyser att det är upp till den enskilde skogsägaren att ta ansvar för sin egen skogsproduktion. Sveriges skogspolitik präglas av produktionsmål, eftersom skogen är en viktig del av det svenska välståndet. Detta kan inte regleras ner på individnivå, utan kan enbart genomföras översiktligt.

Skogspolitikens motto ”*Frihet under ansvar*” har präglat den svenska skogsproduktionen, där friare lagreglering gör att varje enskild skogsägare har rätt att bestämma skötsel av sin egen skog. Studieenheter poängterar att för att lyckas med uppsatta produktionsmål krävs det att varje skogsproducent tar mer ansvar än vad lagen kräver. Drivkrafter för ett större ansvarstagande kan bero på praktiska orsaker, traditioner eller produktionsmål, dock är det upp till den enskilde skogsägaren hur stort ansvar denne väljer att ta. Myndigheterna anser att CR fungerar som ett marknadsföringsverktyg, istället för en faktisk företagsvision. CR representerar ett ansvarstagande som samtliga aktörer vill representera, både internt och externt i organisationer. Studieenheter har i de kvalitativa intervjuerna framhävt att certifiering inom skogsbruk är ett sätt att säkerställa produkternas härkomst, kvalitet och produktionssätt. Certifieringarna har blivit allt vanligare i Sverige och har blivit ett krav från många aktörer så som virkesköpare, skogsbolag och möbelindustri. Certifieringarna är ett marknadsföringsverktyg både regionalt och nationellt, och kan innebära ekonomiska fördelar för både marknad och enskilda skogsägare.

”Att inte vara certifierad idag är ofördelaktigt”. Viktigt att notera är att certifiering och lagstiftning skiljer sig åt. Myndigheterna styr inte över certifiering, detta är enbart ett marknadsverktyg (Pers.med.,Nilsagard, 2011).

Synen på ansvarstagande kan variera mellan olika aktörer, och kan ibland leda till målkonflikter i samhället. Skogsindustrin präglas av konkurrens eftersom skogen är en begränsad råvara, som ska täcka många behov i samhället (*Ibid*).

”Det är svårt att ändra attityder, en ökad kunskap i samhället leder till ständiga konflikter”(Pers. med., From, 2011).

För att kunna öka ansvarstagande inom skogsindustrin har Skogsstyrelsen infört olika naturvärden i form av forskning, utbildning och rådgivning. Med detta hoppas skogsstyrelsen kunna öka kunskapen i samhället om skogsbruk och dess produktion

”Genom kunskap följer naturligt ansvar”(Pers.med., From, 2011).

Skogsindustrin står inför stora miljöförändringar eftersom marknaden efterfrågar miljöanpassade produkter, detta kan leda till problem eftersom uttaget på skogsmarker kan öka drastiskt och leda till förödande konsekvenser för skogsproduktionen i framtiden (*Ibid*).

Uppsala Kommun

Uppsala kommuns miljöenhet är en planmyndighet som arbetar med frågor som påverkar miljö och samhälle genom fysiskplanering, expansion av samhälle samt förvaltning av gemensamma nyttigheter.

Uppsala kommun arbetar med socialt och miljömässigt ansvarstagande inom CR. Det ekonomiska ansvarstagandet inom kommunen är i princip obefintligt då kommunen inte är en vinstdrivande organisation. Uppsala kommun är en miljömyndighet som tar ansvar för olika typer av naturvård i form av skötsel av naturreservat, kulturminnen, biotopskydd mm. Genom sitt ansvarstagande vill Uppsala kommun bevara och utveckla de naturvärden som finns i Uppsala län.

Uppsala kommun har ingen direkt dialog med enskilda skogsägare i Uppsala län, men förväntar sig att enskilda skogsägare tar ansvar gällande miljön. Förväntningarna infrias genom de frivilliga certifieringar som finns inom skogsbruk, vilket kommunen anser vara positivt eftersom certifieringarna intygar att de enskilda skogsägarna bedriver sitt skogsbruk likande kommunens principer.

” Uppsala är en kommun med två stora universitet, där det finns många experter. Vi på kommunen upplever ständiga målkonflikter och påtryckningar från experter i samhället” (Pers.med., Fredriksson,2011).

I den kvalitativa intervjun framgår det att Uppsala Kommun ofta upplever sig ha målkonflikter med intressenter i samhället. Detta, menar Fredriksson, beror på att kunskapen i Uppsala län är hög vilket leder till att samhället ställer höga krav på kommunen, dess verksamhet och skötselåtgärder.

” Vi kan titta och tycka, men vi på kommunen kan inte ingripa eller styra den enskilde skogsägaren mer än vad lagen kräver” (Pers.med., Fredriksson,2011).

Skogen är en liten del av kommunens verksamhet, därav är det svårt att tyda vilka krav de ställer på privata skogsägare. Dock framgår det i den kvalitativa intervjun att Uppsala kommun litar på att de enskilda skogsägarna tar ansvar och sköter skogen efter de principer som finns i landet. Ett utökat samarbete mellan kommun och enskilda skogsägare eftersträvas dock inte.

Svenska Jägareförbundet

Jägareförbundet är en intresseorganisation som arbetar med ett allmänt uppdrag från staten, ”Vårda det vilda” (Pers.med., Zakrisson, 2011).

Jägareförbundet ställer inga direkta krav på enskilda skogsägare, utan detta styrs enbart av de lagkrav som staten inför. Lagen tenderar dock att forma de krav som Jägarförbundet ställer på skogsägare och jaktintresserade. Jägarförbundet har en rådgivande roll för att guida den enskilde skogsägaren, så att dennes resultatmål uppfylls, främst gällande jaktmöjligheter (*Ibid*).

Jägareförbundet upplever att attityder i samhället har förändrats över tid, vilket bidragit till att det egna ansvarstagandet inom skogsproduktionen har ökat. Den detaljstyrning som tidigare präglade skogsindustrin fungerade inte och orsakade kraftiga svängningar inom industrin. Idag präglas industrin av en dynamisk styrning och ett övergripande ansvar, vilket har bemötts positivt av enskilda skogsägare (*Ibid*).

Jägareförbundet arbetar med CR och värnar om miljön samt det socioekonomiska aspekterna som jakt bidrar till samhället. Sociala medier och extremers synpunkter har länge belyst jägareförbundets verksamhet. ”Det är svårare idag att få genomslag för kunskap” (*Ibid*). Detta beror på snabba förändringar i samhället samt ett större krav på kommunikation. De beslut som tas av myndigheter är idag inte alltid baserade på bästa möjliga fakta, vilket kan bidra med komplikationer för Jägareförbundet som måste följa besluten som tas (*Ibid*).

”Jakten är en del av viltförvaltningen, som är en del av naturvården”. Jägareförbundet hävdar att jaga rättfärdigas av att skapa en övergripande nytta, för samtliga aktörer i samhället. Zakrisson berättar under den kvalitativa intervjun att jägareförbundet resresenterar tre viktiga delar: Viltet, Landskapet och samhället. Utifrån dessa tre delar har även Jägarförbundets syn på ansvarstagande formats (*Ibid*).

Holmen Skogsbolag

Holmen är en skogsindustrikoncern som innefattar fem affärsområden. Holmen är inte fondägt, utan ägs av enskilda individer, vilket tenderar att forma koncernens styrning.

Holmen arbetar med CR genom certifiering och kan genom sin certifiering kontrollera de processer som verksamheten utför. Holmen arbetar med alla tre ansvarsområden inom CR, socialt, miljömässigt och ekonomiskt ansvarstagande.

”Vi har en miljöansvarig på varje region, bedriver en ekonomiskt lönsam produktion och vår verksamhet tar naturligt socialt ansvar genom Sveriges lagar och förordningar” (Per.Med.,Bouvin,2011). Bouvin framhäver i telefonintervjun att miljön och ekonomin är de främsta ansvarsområden som Holmen arbetar efter. De sociala kommer naturligt, och är därmed inget som företaget behöver arbeta aktivt med att förbättra eller representera.

Holmen erbjuder den enskilde skogsägaren tjänster, rådgivning och uppköp av virke (*Ibid*). Holmen ställer inga definitiva krav på den private skogsägaren, men erbjuder skogsägaren ett färdigt koncept som kan användas i den enskilde skogsägarens produktion. Därefter är det upp till den enskilde skogsägaren själv att ta beslut, men certifiering är inte ett krav på Holmens kunder.

Holmen anser sig ta ett större miljöansvar än vad lagen kräver, främst när det kommer till Holmens egna skogsmark (*Ibid*). Bouvin belyser som de andra intervjuenhetererna också poängterat att detta är nödvändigt för att samhället ska kunna bli långsiktigt hållbart.

”Var och en ser till sitt, inte till helheten” (*Ibid*). Naturskyddsföreningen är en organisation som tyvärr är svåra att förhandla med, eftersom de ser snävt på olika frågor som är viktiga för Holmens produktion. Bouvin menar att idag har konsumenter dålig kunskap och dålig uppfattning om verkligheten. Certifieringar fungerar därmed bra, eftersom konsumenterna har stort förtroende för olika märkningar.

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation som arbetar både nationellt och internationellt med natur- och miljöproblem.

Naturskyddsföreningen som var delaktig i framtagandet av certifieringen FSC, med början 1994 anser att certifieringen inte levt upp till de förväntningar som organisationen hoppats på. ”Företag tenderar att balansera på kanten till de krav som ställs genom certifieringen, men det finns idag tyvärr inget system för att bestraffa de aktörer som struntar i kraven” (Per.Med.,Rudberg, 2011). Naturskyddsföreningen framhäver att de stora skogsbolagen inom industrin är nonchalanta med de krav som certifieringen ställer. Till exempel sker det alltför ofta avverkningar av nyckelbiotoper, naturvärdesträd mm. Detta är relativt lätt att upptäcka menar naturskyddsföreningen men på grund av att det inte finns några bestraffningsåtgärder, leder detta vanligtvis enbart till målkonflikter mellan inblandade aktörer. Certifieringen fungerar som ett marknadsföringsverktyg för företag som vill belysa att de tar miljöhänsyn, men Jonas Rudberg påpekar att de stora skogsbolagens bild av sitt miljöarbete inte alltid stämmer med verkligheten. Istället tenderar certifieringen att fungera som ”Greenwashing” för att locka kunder på den internationella marknaden. Gällande konsumenters medvetenhet om certifieringar och dess innebörd, poängterar Rudberg att konsumenten inte ska behöva ha detaljkunskap om dess innebörd, utan ska kunna lita på att certifieringen representerar en miljövänlig produktion.

Naturskyddsföreningen har ofta målkonflikter med aktörer inom skogsindustrin och hävdar att ”ingen går fri, alla bolag gör fel i skogen” (*Ibid*).

Jonas Rudberg anser att miljö och ekonomi inte alltid behöver gå hand i hand, gällande skogsbruk. ”Det är en fånig idealbild att miljö och ekonomi alltid skulle gå hand i hand” (*Ibid*). Rudbergs uppfattning är att alla aktörer, bolag som privatperson vill maximera sin vinst. Därför påpekar Rudberg att Sveriges skogspolitik ”*Frihet under ansvar*” inte fungerar. Istället vill Naturskyddsföreningen tydliggöra lagkraven och reglera skillnaden mellan lag och certifiering (*Ibid*). Naturskyddsföreningen hävdar att Skogsstyrelsen bör omprioritera sina tillgängliga resurser från staten gällande tillsyn av skogsbruksskötsel. Med tanke på sina höga bidrag bör Skogsstyrelsen kunna förbättra sitt ansvarstagande genom att tillexempel röra sig mer ute i fält och kontrollera att avverkningar och skötsel sker på rätt sätt.

”Alla som äger mark har ett ansvar” (*Ibid*). Naturskyddsföreningen påpekar att det inte är någon principiell skillnad mellan enskilda skogsägare och stora skogsbolag, gällande ansvaret för miljöhänsyn. Förvaltningen av skogen bör vara likvärdig mellan alla markägare, men skogsbolagen bör ha lättare att ta miljöhänsyn tack vare större resurstillgång. Skogen är en kollektiv nytthet framhäver Rudberg, och om detta inte sköts drabbas alla inblandade intressenter.

Rudberg poängterar också avslutningsvis att de aktörer som har bristande miljöhänsyn bör bestraffas ”kännbart”. Om detta inte görs, kommer målen avseende miljöhänsyn aldrig uppnås.